

SAMUEL BECKETT

Andrew Gibson Royal Holloway, University of London'da Modern Edebiyat ve Kuram profesörüdür. Dublin, Berlin ve Paris'ten Chicago ve Tokyo'ya kadar dünyanın çeşitli yerlerindeki önemli üniversitelerde ders vermiş olan Gibson, özellikle James Joyce, Samuel Beckett ve çağdaş Fransız felsefesi üzerine pek çok kitabın yazarıdır.

Kitaplarından bazıları: *The Strong Spirit: History, Politics and Aesthetics in the Writings of James Joyce, 1898-1915* (2012), *Intermittency: The Concept of Historical Reason in Recent French Philosophy* (2012), *Beckett & Badiou: The Pathos of Intermittency* (2006), *Postmodernity, Ethics and the Novel: From Leavis to Levinas* (1999).

Orhan Düz 2000 yılında Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'nden mezun oldu. *Yarın Çok Güzel Olacak mı?* ve *Unutulmayan Film Replikleri* gibi derleme kitaplarının yanı sıra çok sayıda çevirisi var. Halen İstanbul'da yaşıyor ve kitap çevirmenliğine devam ediyor.

*Andrew Gibson'ın
YKY'deki kitapları*

*James Joyce (2016)
Samuel Beckett (2018)*

ANDREW GIBSON

Samuel Beckett

Biyografi

Çeviren
Orhan Düz

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5017
Edebiyat - 1433

Samuel Beckett / Andrew Gibson
Özgün adı: Samuel Beckett
Çeviren: Orhan Düz

Kitap editörü: Darmin Hadzibegović
Düzeltili: Alper Zorlu

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Gülçin Erol Kemahlıoğlu

Baskı: Matis Matbaa Hizmetleri San.ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy / İstanbul
Tel: (0212) 624 21 11 - Faks: (0212) 624 21 17
www.matbaasistemleri.com
Sertifika No: 20706

Ceviriye temel alınan baskı: Reaktion Books, Londra, 2010
1. baskı: İstanbul, Ocak 2018
ISBN 978-975-08-4136-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013
Sertifika No: 12334
© Andrew Gibson 2010

Andrew Gibson'ın *Samuel Beckett* kitabı ilk defa Reaktion Books, London, UK tarafından 2010 yılında Critical Lives serisinde yayımlanmıştır.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Kısaltmalar • 9

Giriş: Hayata Lanet • 11

1. Sonuna Yetişmek: İrlanda, 1906-28 • 27

2. Beş Para Etmez: Paris ve École Normale Supérieure, 1928-30 • 45

3. Akli Başındakilerin Zalimce Kurnazlığı: Londra, 1933-35 • 61

4. Üçüncü Reich'ta Melankoli: Almanya, 1936-37 • 79

5. *Élimination des déchets*: Savaş, Direniş, Vichy Fransası, 1939-44 • 102

6. *Indignités*: Özgürlük, Temizlik, De Gaulle, 1944-49 • 117

7. Anlayabilen Anlasın: Soğuk Savaş Döneminde Dünya, 1950-85 • 136

8. Tesadüfen Bulunduğu Yer: Galip Sermaye, 1985-89 • 153

Sonsöz: Bir Kez Daha Başlamak • 168

Seçilmiş Kaynakça • 181

Teşekkür • 188

Fotoğraflar İçin Teşekkür • 190

*İnsanın kirlı mazisini temize çekmesinden
Daha büyük bir işi olamaz.*

W. B. Yeats

Kısaltmalar

Beckett'in eserleri

- CDW *Complete Dramatic Works*
CP *Collected Poems*
CSP *Complete Shorter Prose (1929-1989)*
SKD *Sıradan Kadınlar Düşü* (çev. Hülâda Öklem Süloş, Sel Yayıncılık, 2015, İstanbul)
DI *Disjecta*
GB *Godot'yu Beklerken* (çev. Uğur Ün ve Tarık Günersel, Kabalcı, 2015, İstanbul)
GD *German Diaries*
IS *Ill Seen Ill Said*
Aİ *Aşksız İlişkiler* (çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, 2016, İstanbul)
M *Murphy* (çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, 2015, İstanbul)
Ü *Üçleme: Molloy, Malone Ölüyor, Adlandırılmayan* (çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, 2011, İstanbul)
WH *Worstward Ho*
HİM *Hiç İçin Metinler* (çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016)
OS *Oyun Sonu* (çev. Genco Erkal, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, İstanbul, 2014)

Başka bir isim belirtilmediği sürece, Fransızca ve Almanca ikincil literatür çevirilerinin tamamı ve *Disjecta* kitabındaki Fransızca metinlerin çevirileri bana aittir.

[*Bütün Düşenler* ve *Krapp'ın Son Bandı* oyunlarından yapılan alıntılarda *Toplu Kısa Oyunlar*'daki çeviriler (çev. Hamdi Koç, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993); *Ne Nerede, Felaket, Quad, Ohio Doğaçlaması* ve *Bu Kez* oyunlarından yapılan alıntılarda ise *Tüm Kısa Oyunları*'ndaki çeviriler (çev. Uğur Ün, Akşit Göktürk, Levent Mollamustafaoğlu, Güven Turan, Şerif Erol, Şadan Aydın, Mustafa Küpüşoğlu, Mitos-Boyut Yayınları, İstanbul, 1993) esas alınmıştır.– ç. n.]

Giriş: Hayata Lanet

Beckett'in son oyunlarından birinde, akılda kalıcı bir karakterle karşılaşırız. Vaktinden önce yaşlanmış pörtlek gözlü bir kadın, bir sallanan sandalyeye oturmuş sallanmaktadır. Bir ses ona, insanlarla temas kurma umudunun suya düşmesi neticesinde sallanan sandalyeyi (daha önce annesinin “oturup sallandığı ... sonu gelene dek”) tercih eden bir kadının hikâyesini anlatır (*CDW*, s. 440). Kadın sandalyeye oturup sallanmaya koyulmuştur:

dedi sallanan sandalyeye
salla onu
kapat gözlerini
hayata lanet
kapat gözlerini
salla onu
salla onu (*CDW*, s. 442)

Oyun bu satırlarla sona erer.

“Hayata lanet”, biyografi yazarlarından onay almaya pek elverişli olmayan bir hissiyatın ifadesi. Elbette tanımı gereği biyografi bunu pek içine sindiremez. Biyografi kaçınılmaz olarak olumlayıcı niteliktedir. Yaşamın değerli olduğu, bireysel yaşamların anıtları, hatırı sayılır ve çoğu zaman görkemli övgüleri hak ettiği yönündeki kanaat biyografi türüne içkindir. Dahası, değerli olan hayat özgül bir hayattır. Halihazırda yaşanmış, geriye dönüp bakılarak kavranan bir hayattır. Biyografinin konusunun, sözgelimi, sanatını yaşamın eleştirisi, bir düşünme biçimi, geçmişe değil de geleceğe yönelik bir araştırma olarak gören bir yazar olabilmesi biyografik söylemde bir farklılık yaratmaz. Sözgelimi Swift, Blake, Rimbaud, Artaud ve Woolf gibi yazarların biyografilerinin olması, olmamasından iyidir herhalde. Öte yandan şu da öne sürülebilir: Bu yazarların biyografileri kendilerine ne denli yakın veya onlara karşı ne denli anlayışlı olursa olsun, biyografi kaçınılmaz olarak onların sanatı-

"Hayata lanet": *Beşik* oyununda Siân Phillips, Barbican Tiyatrosu, Londra, 2006.

nın en acil uyarılarına karşı çıkar. Bu bakımdan modern biyografi modern sanatla ikide bir çatışıyor, onun ulaştığı sonuçlara azimle direniyor görünmektedir.

Samuel Beckett için durum tam da budur. Hakkındaki biyografiler, yazdıklarına zıt yönde ilerler. Hâlâ kafamızı karıştıran sebeplerden, Beckett'in sanatı dönüp dolaşıp *minima*'ya yönelir. James Knowlson'un yaygın ve haklı övgüler alan, yazarın onayını almış, kapsamlı ve somut gerçeklerle tıka basa dolu biyografisi 872 sayfayı bulur. Anthony Cronin'in onunla rekabet eden 646 sayfalık biyografisi çok daha sade değildir. Elbette Knowlson ve Cronin'in biyografileri olmazsa olmaz kitaplardır. Aslına bakarsanız birbirlerini tamamlarlar: Cronin'in İrlandalı Beckett'i kavrayışı ve onun acınası taşkınlığına yaratıcı yaklaşımı, Knowlson'un kılı kırk yaratan titizliğini ve örnek alınası âlimane özenini dengeler. Ben bu kısa biyografi boyunca her ikisine de minnet borçlu olduğumu acizane dile getirmek istiyorum. Öte yandan, bana öyle geliyor ki, Beckett'in kendi projesi ile Beckett'e dair bir biyografi projesi arasındaki mesafeyi kapatmak amacıyla, onun minimalist bir biyografisine daha

çok benzeyecek bir şey yazmaya çalışmak denemeye değerdir. Daha Beckettçi terimlerle anlatıldığında Beckett'in hayatı neye benzer?

Beckett hümanizm için, “büyük katliamların yaşandığı zamanlara saklanan bir sözcük” der (*DI*, s. 131). O, karakterlerini, insanı yaratılmışların efendisi olarak seçkin bir konuma yerleştiren sıfatlardan arındırmıştır hep. Eserlerinde hümanist kendini yüceltmeyi mahkûm etmenin yankıları duyulur. Beckett hümanizmi kişinin kendinden hoşnut olma iradesinde kök salmış olarak görür. Hümanizme yönelik alaycılığı, iğnelemeden komikliğe ve az çok ölçülü bir ironiye kadar uzanan bir yelpaze oluşturur. Adlandırılmayan, “İnsana özgü bir durum bu, bir istakoz davranamazdı böyle” der (*Ü*, s. 387). Öte taraftan Beckett aynı zamanda, romanlarına büyük hayranlık duyduğu Céline gibi kimi çağdaşlarının yapıtlarına büyük zarar vermiş olan, ortak insanlığın insafsızca reddedilmesine hiçbir zaman ciddi ölçüde meyletmez. O, sadece, hümanizmin insanlarla pek alakası olmadığını gayet iyi kavramıştır. Bu durumda, bilindik hümanist taslağı bir kenara bırakıp, merkezine kendiliğinden değerli, biricik insan varlığını otomatikman yerleştirmeden bir Beckett biyografisi yazmak nasıl olurdu? Beckett'i, Giorgio Agamben gibi, “insan malzemesini” yeniden tahayyül eden biri olarak algılasak nasıl olurdu? İşte ben önümüzdeki sayfalarda bu sorulara en azından bir tane olası cevap vermeye çalışacağım.

Beckettçi minimalizmin değeri hiç kuşkusuz onun biyografisini yazanların önüne bazı sorular getirir. Fakat aynı şey, sözlerime başladığım ve söz konusu minimalizmin değerinden ayrı tutulamayacak reddiyeci tutum için de geçerlidir. Hayata lanet:

MRS. ROONEY: Sokağa çıkmak intihar. Ama evde kalsanız ne olur, Mr. Tyler, evde kalsanız ne olur? Bitmek bilmez bir yok oluş. (...) Af buyrun?

MR. TYLER: Hiç, Mrs. Rooney, hiç, sadece sövüyordum, alçak sesle, Tanrıya ve insana, ve ana rahmine düştüğüm o ıslak cumartesi ikindisine. (*Bütün Düşenler*, s. 17)

Beckett'in karakterleri bolca lanet okuyup küfrederler. Başka alternatif bulamayıp yaşamak zorunda kaldıkları “boktanlığa” veya “eski zıvalığa” sövüp sayarlar. “Benlikdışı ya da hatta dünya denen iğrenç aldatmaca” için ya zamanları yoktur veya çok az vardır (*HİM*,

s. 16). Yukarıda alıntı yaptığımız *Bütün Düşenler* oyununda, “Ne biçim memleket burası” diye yakınıır Mrs. Rooney (s. 20): Burada hayat “hep kış sonra bitimsiz kış yıllar yılı kış”tır (*Bu Kez*, s. 253). “Her şey bomboş ve dümdüz kalıp da bütün şu kepezelik gerçek yüzünü, yani anlamsızlığını, çıkışsızlığını” sergiler (Ü, s. 16). *Oyun Sonu*’nda Hamm bir deliyi tarif eder:

Bir zamanlar dünyanın sonunun geldiğini sanan bir deli tanırıdım. Resim yapardı. Çok severdim onu. Onu görmeye akıl hastanesine giderdim. Elinden tutup pencereye sürüklerdim. Baksana! İşte! Boy atmış onca buğday! Orada da! Bak! Balıkçı yelkenlileri! Bütün bu güzellikler! (Bir an) Elimden sıyrılır, korku içinde köşesine dönerdi. O sadece küller görmüştü. (OS, s. 48)

Beckett balıkçı yelkenlilerinin büyüleyici manzaralarını betimlemez. Yakın geçmişte Beckett’i yorumlayanlar onun eserlerinin kasvetli yanlarından ziyade, teknoloji ve beden gibi çağdaş yanları üzerinde durmayı yeğlemişlerdir. Ne var ki, bu yorumların çoğunun yetkinliğine rağmen, Beckett’in asıl ilgilendiği şeyin delinin külleri veya Walter Benjamin’in sürekli göğe doğru yükselen yıkıntı yığını diye tarif ettiği şey olduğunu yadsımak pek mümkün değildir.¹

Bununla birlikte biyografi yazarı için zorluk burada bitmiyor, dahası var. Beckett’in karakterleri hayata dair hevesiz olmakla kalmazlar, aynı zamanda hayatı kayda geçmeyi de önemsemeyiz. Bu, özellikle dört öyküden oluşan *Uzun Öyküler*’de kendini göstermektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu öyküler bize, yaşamın “eften püften bir şey” olduğunu söyler (Ü, s. 120). Otobiyografi yazmak kişinin geçmişini anlatmasından başka bir şeydir:

Ama gerçekte varolmayan ya da dilerseviz varolan, hep varolacak şeylerden söz ettim durmadan, ama benim onlara getirdiğim varoluş kavramı oldukça farklı. (HİM, s. 21)

İş öykü anlatmaya gelince, *Uzun Öyküler*’in anlaticıları, en havalı

1 Bu ifade, Benjamin’in tarih felsefesi üzerine meşhur dokuzuncu tezinde yer alır. Bkz. Walter Benjamin, “Theses on the Philosophy of History”, *Illuminations*, haz. ve önsöz Hannah Arendt, çev. Harry Zohn (Londra, 1979), s. 255-66 (s. 260). [“Tarih Kavramı Üzerine”, *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal, Yapı Kredi Yayınları, 2012, İstanbul, s. 42.]

ve en kendine güvenen biyografi yazarlarının sinirini bozmaya yetecek kadar basit engellere karşı mücadele ederler. En basit temsili işler zorlukla yüklüdür. Öykülerden birinin anlatıcısı, “Ama hep çatılıp duran, kıpkırmızı insan yüzleri nesne olarak tanımlanabilir mi bakalım?” diye sorar (*HİM*, s. 25). Kişinin hayata verdiği şekil keyfi görünmektedir (“benzersiz bir çayırdı belki, kimin umurunda”, *HİM*, s. 52). “Atılmış” adlı öykünün anlatıcısı ise şöyle der: “Bilmiyorum neden anlattım bu öyküyü. Başka bir öykü de anlatabilirdim” (*HİM*, s. 49). Bu sözün epigraf olarak seçen bir biyografi makul şekilde nasıl devam edebilirdi? “Yatıştırıcı” adlı öykünün anlatıcısının ironik bir biçimde apaçık ortaya koyduğu gibi, hayat öykülerinin asıl işlevi bize hayat bahşetmek değil, hayatla aramıza perde çekmek, bir yatıştırıcı veya sakinleştirici işlevi görmek, yolumuzu kaybettiğimiz halde yolumuzu bildiğimiz yanılmasını yaratmaktır. Özellikle Beckettçi bir figür, yaşam öykülerinin gerçekleri içermesi ve layıkıyla yeniden anlatılabilmesi gerektiğini öne sürer. Ancak bu yaşam öyküleri aynı zamanda “yeri geldiğinde tamamen masalsı bir havaya bürünmelidir”. Bu iş yerine getirildikten sonra artık dikkatimizi daha önemli meseleleri anlatmaya verebiliriz: “Kalçaları, amları, kıçları, benzeri yerleri” (*HİM*, s. 64).

Beckett biyografiyi ciddi bir bilgi kaynağı olarak pek önemsemiyor veya çok az önemsiyordu. İçki, seks, oyunlar, sosyal yaşam, günlük rutinler: Bu banal temalardan pek verim alınmazdı. Biyografi yazarı bu araçları kullanarak, konu edindiği “sanatçının bireyselliğinin resmini çizmeyi” umarken, aslında onu bir “karikatüre” çevirirdi (*DI*, s. 61).² Bununla birlikte Beckett, biyografilerin yazıldığını da açıkça kabul ediyordu. Modern bir biyografiye esir olmaya direnme çabasının epey beyhude olduğu er geç anlaşılırdı. Dolayısıyla 1971’de Deirdre Bair hayatını yazmak için izin istediğinde Beckett onu âlicenap bir kayıtsızlıkla yanıtladı. Ona yardım etmeyeceğini ama işine de engel olmayacağını söyledi. Aynı zamanda yerleşik bir üne sahip güvenilir bir araştırmacının biyografisine onay vermenin de iyi olacağını biliyordu. Bu nedenle, kendi deyişle “çaylak bir biyografi yazarı” olan Knowlson

2 İlk alıntı için bkz. Edward Moerike, *Mozart on the Way to Prague*, çev. Walter ve Catherine Alison Philips (Oxford, 1934). Beckett’in hakkında inceleme yazdığı bir kitap bu.

1989 yılında –Beckett’in öldüğü yıl– yanına yeniden geldiğinde, Beckett “hayatının sanatından ayrı olduğunda”³ ısrar etse de teklifi kabul etti. Daha açık konuşacak olursak, Knowlson’ın açıkyüreklilikle belirttiği gibi, kitabının konusu olacak şahıs tek bir cümleyle cevap vermişti: “Senin tarafından yazılacak benim biyografim mi; olur.”⁴ Bu bize, Beckett’in İspanya İç Savaşı hakkında fikri sorulduğunda verdiği cevabı anımsatıyor: “¡UPTHEREPUBLIC!” (AYAĞAKALKCUMHURİYET!)⁵ Beckett’in formel deyimleri eğip bükme alışkanlığı vardı, sanki bir yanı tam da kabullendiği terimlere isyan eder gibiydi. Knowlson’a verdiği yanıt bir dikbaşlılık göstergesi değildir; mütevazı bir uyarı işlevi görmektedir: Beni bilindik yerlerde arama, çünkü ben oralarda bulunmam.

O halde biyografinin gerçeği ne denli yansıttığı konusunda böylesine bariz biçimde kuşkucu bir yazarın hayatı, bu kuşkuculuğa saygı duyan bir dille nasıl yeniden tahayyül edilebilir? Bundan daha sorunlu husus ise şudur: *Bios*’tan* hiç haz etmediğini sık sık dile getiren bir adamın biyografisi nasıl yeniden tahayyül edilebilir? “Hayata lanet” diyen birinin hayatı nasıl yazılabilir? Yapıtları ve karakterleri tekrar tekrar “Hayat hikâyesine lanet” der görünen ve bu minvalde yaşamış birinin hayatı nasıl yazılabilir?

Beckett 1928’den 1930’a kadar, biraz düzensiz bir şekilde, tarihteki büyük eğitim kurumlarından birinde, Paris’teki École Normale Supérieure’de ders verdi. Bu yüksek eğitim kurumunun yirminci yüzyılın büyük bir kısmındaki entelektüel yaşam anlayışının çağdaş Anglo-Amerikan dünyasında bir benzeri yoktur ve zaten o dünyanın gözünde de neredeyse anlaşılmazdır. İşte bu nedenle İngiliz ve Amerikan entelektüeller söz konusu okulun mezunlarına korkuyla karışık bir saygı duyarlar. Her ne kadar Beckett’in kendisi bu okuldan mezun değilse de okulun mezunları onu kendilerinden biri gibi görüyorlardı. Başka pek çokları gibi onlar da, École Normale’in yirminci yüzyılda muhtemelen en önemli beşiği olduğu

3 James Knowlson, *Damned to Fame: The Life of Samuel Beckett* (Londra, 1996), s. 19. Knowlson’ın “1989’da çaylak bir biyografi yazarıydım” dediği yazısı için bkz. “Samuel Beckett: The Intricate Web of Life and Work”, *Journal of Beckett Studies*, XVI/1-2 (Sonbahar 2006/Yaz 2007), s. 17-29 (s. 17).

4 Knowlson, *Damned to Fame*, s. 19.

5 Bkz. Louis Aragon vd., haz., *Authors Take Sides on the Spanish War* (Londra, 1937), s. 6.

* Yunancada “hayat”. Biyografi sözcüğünün de kökünde yer alır. (ed. n.)